

פודקאסט על מפות חשיבה

נקודות חשובות לפודקאסט הזה – לטעמי מפת חשיבה היא כלי שחשוב להתנסות בו, יש לו אלמנטים חשובים של חשיבה אסוציאטיבית. לכן המבנה כאן שונה והוא מורכב מהתנסות ורעיונות לשימוש בכיתה. בנוסף אני ממליץ שיהיה דפי עבודה עם דוגמאות למפות חשיבה, חשוב לראות כמה דוגמאות שניגשים לעבוד, עדיף גם לכולם שמיירות יפה בכתב יד וגם כאלו שערוכות במחשב. אפשר להכין דף ריק עם עיגול באמצע וכמה קווים שיוצאים ממנו בצורה מסוגגנת כך עבודה מלווה. עשינו משהו דומה בפרויקט של מזיזים את הגבינה.

פתיחה

(רעש של בלאגן, דברים מתנגשים, מוזיקה של אווירה לא מסודרת שנעלמת בפייד כאשר מגיעים לאמצע הפסקה הראשונה).

לפעמים זה מרגיש שיש לנו בלאגן בראש, אנחנו מנסים ללמוד או לתפוס איזה נושא או מושג ואנחנו לא מצליחים עד הסוף לארגן את התובנות ותהליך הלמידה, עולות לנו בראש מחשבות, תמונות ואנחנו מתקשים לתאר אותם, להמשיג אותם ולכתוב אותן. בניגוד לכתובה, מפות חשיבה הוא כלי שמאפשר לנו ולתלמידים לקשר ולארגן בין רעיונות ותפיסות בדרך ויזואלית תוך שימוש בטקסט, סמלים ודימויים. דרך זו מאפשרת להטמיע את תהליכי הלמידה והחשיבה באופן יותר עמוק.

מפות חשיבה יכולות לשמש אותנו כדי לסכם שיעור או נושא, לתהליכי חשיבה קבוצתיים, לפתרון בעיות, קבלת החלטות או סיכום של נושא ואפילו כמופע הערכה.

כאשר נתבונן במפת חשיבה אנחנו נראה משהו שנע בין ציור לבין אינפוגרפיקה. אנחנו נראה נושא שכתוב במרכז המפה לרוב בכתב גדול וממנו מסתעפים ענפים שיוצאים החוצה, לכל ענף יש כותרת של מילה או שתיים, לעיתים אלו ילוו בציור שממחיש את הנושא. מכל ענף שיצא מהנושא המרכזי לרוב תהיה עוד רמה של תתי-ענפים. ניתן להשתמש בצבעים שונים לצייר ענפים שונים כדי שאלו יקבלו אופי שונה ודגש שונה. לעיתים במפות חשיבה נראה מעבר לנושא המרכזי 2 רמות של ענפים אך ניתן לצייר יותר כפי שאתם רואים לנכון. תוכלו לראות דוגמאות של מפות חשיבה באתר או פשוט לחפש באינטרנט מפות חשיבה. מומלץ לראות דוגמאות כדי לקבל רעיון לאיך הדברים נראים, אבל הביטוי האישי שלכם הוא כיד הדמיון הטובה.

מפות חשיבה הן כלי שחשוב להתנסות בו, זהו כלי שמאפשר חשיבה מסתעפת ושימוש של אלמנטים חזותיים כמו צבעים שונים וציורים. לאלו מכם שלא מרגישים בנוח לצייר אין זו חובה, אבל אני כן מזמין אתכם להתנסות בציור גם אם הוא לא מושלם, בעיקר לשם ההתנסות.

אני מזמין אתכם להישאר איתנו, בקטע הבא אני אתן לכם להתנסות במפות חשיבה וכמובן שניתן כמה רעיונות לאיך אפשר להשתמש במפות חשיבה ככלי כבר מחר. בואו נתחיל (Let's drill down).

(מוזיקת מעבר שנגמרת שהקריין מתחיל לדבר)

אתם איתנו? מעולה. אני מזמין אתכם להתיישב במקום שנוח לכם לעבוד בו, אולי לשים אוזניות ולהכין לכם כלי לתיקוד מבנה השיעור: זה יכול להיות מחברת, דף או מחשב. להתנסות הזו אתם תצטרכו גם כמה דפים לבנים, עדיפות לדף גדול כמו A3 אבל גם דף מדפסת רגיל יכול לעבוד, בנוסף אני מזמין אתכם לקחת כמה טושים בצבעים שונים, אני אסביר לכם כל שלב ואשאיר לכם זמן עבודה שילוו במוזיקה נעימה. אם אתם מרגישים שאתם זקוקים לזמן נוסף פשוט תעצרו את ההקלטה, תמשיכו לעבוד ותחזרו אלינו.

(ההקראה כאן צריכה להיות איטית במעין טון קצת מדיטיבי כי תוך כדי ההקראה המאזין צריך לבצע, כדאי לבצע עצירות קצת יותר ארוכות מהרגיל בין ההסברים – אסמן את נק' העצירה בסימן נקודה פסיק. כדאי לשלב מוזיקה מרגיעה של עבודה) (מוזיקת עבודה רגועה נכנסת ומלווה את כל הקטע)

בקטע הבא אני אנחה אתכם ביצירת מפת חשיבה של השיעור הבא שלכם, יהיו רגעים שאני אנחה אתכם לכתוב ויהיו רגעים שאאפשר לכם לכתוב עם מוזיקת עבודה תוך כדי.

בשלב הראשון אני מזמין אתם להתנסות במפת חשיבה בעצמכם. קחו לכם דף לבן ריק וכמה טושים. במרכז הדף אני מזמין אתכם לכתוב את נושא השיעור שאתם הולכים ללמד, אתם יכולים להקיף את הנושא בעיגול או להוסיף לו ציור שמסמל אותו; כעת חשבו על המרכיבים של הנושא שאתם רוצים ללמד; אלו יכולים להיות תתי-נושאים, שאלות שיוצאות מתוך הנושא הגדול או אולי התנסויות שאתם רוצים שהתלמידים יעברו; מתחו קווים, כמעט כמו ענפים של עץ שיוצאים מהנושא המרכזי ועליהם כתבו את תתי-הנושאים או השאלות או ההתנסויות, אני מזמין אתכם להשתמש בצבעים שונים ואפילו בציורים מלווים לקטעים שכתבתם. אל תחששו אם אינכם יודעים לצייר, המטרה היא ההתנסות; קחו לכם דקה לכתוב (להגביר את המוזיקה על חשבון הדיבור למשך דקה) כעת, לאחר שיש לכם את תתי-הנושאים או הפעילויות כתובות, אני מזמין אתכם לכתוב עוד רמה; עוד שלב שמפתח את תתי-הנושאים שלכם הלאה, יכול להיות שהפיתוח יהיה שאלות שהתלמידים יעלו, התנסויות אפשריות או סוגיות להעמקה, ייתכן שתמצאו לפרט שם את מקורות המידע שילוו את התחום. אין חוקים, זה צריך לשרת את ההגיון והחשיבה שלכם. קחו 2 ד' לכתוב את הרמה הנוספת ואם תצטרכו, תעצרו ותחזרו אלינו. (2 ד' מוזיקת העבודה מתגברת על חשבון הדיבור).

סיימתם? יפה, זו היתה ההתנסות הראשונה שלכם של מפות חשיבה. ניתן להשתמש בשיטה זו גם כדי להסתכל על השיעורים שלכם באופן אחר, כדי להבנות אותם עבור התלמידים שלכם.

כעת נסקור יחד כמה רעיונות לשימוש במפות חשיבה בשיעורים. ניתן להשתמש במפות החשיבה לסיכום שיעור, נלמד את התלמידים את הטכניקה של מפות החשיבה ונאפשר להם להשתמש בזה לסכם את השיעור במהלכו או בסופו. רעיון לתרגיל, בסוף שיעור נבקש מכל אחד לסכם את השיעור במפת חשיבה, לאחר מכן נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות ולשתף במפות החשיבה שלהם ואיך הם ראו את השיעור. ההבדלים יכולים לעזור לתלמידים לראות זוויות שונות של השיעור ולכם כמורים לקבל תמונה של איך התלמידים הפנימו את נושאי השיעור.

נוכל להעזר במפות חשיבה לעבודה קבוצתית, כאשר נחלק את התלמידים לעבודה של חקר או למידה משותפת של נושא נבקש מהם לסכם את הנושא בתוצר של מפת חשיבה במקום בתוצר כתוב, חשוב לעודד את התלמידים שכדאי לעשות מספר טיוטות לפני שנגיע לתוצר הסופי וכמובן שחשוב שהתוצר ודרך הצגת המידע תהיה מוסכמת על חברי הקבוצה. בסוף השיעור, או מספר שיעורים, נבקש מכל קבוצה להציג את הנושא דרך מפות החשיבה ולהרחיב עליהם בע"פ.

באופן דומה לרעיון שהצגנו בקבוצות ניתן גם להזמין את התלמידים לתלות את מפות החשיבה שלהם, לעבור בין מפות החשיבה האחרות, בין אם נעשו בקבוצות או יחידים. כל תלמיד מקבל 2 צבעים של סטיקי-נוטס, בצבע אחד הם כותבים דברים שהם מבינים או למדו ממפת החשיבה, בצבע אחר הם כותבים שאלות שעלו להם מתוך הדברים שראו במפת החשיבה. הדבר מעודד מאוד גם את הצורך של יוצר המפה להיות ברור לקהל היעד ומצד התלמידים שמתבוננים להעמיק ולהיות מעורבים וסקרנים בלמידה.

בסוגיות שיעלו מהסטיקי-נוטס של התלמידים תוכלו להעזר כמרכיב בתהליך הערכה כמימד של הערכת עמיתים.

(מוזיקת מעבר)

ניתן להשתמש במפות חשיבה כמופע הערכה, בין הוא אישי או בקבוצות מפות החשיבה יכולות להיות כלי שבו תלמידים מציגים את הלמידה שלהם. מומלץ בתור התחלה לתת מסגרת לתלמידים: כתבו את הרעיון המרכזי במרכז המפה, הוציאו 3 עד 5 הסתעפויות ומכל הסתעפויות 2-4 הסתעפויות נוספות. ההגבלה הזו מאפשרת לתלמידים להתמקד ולא להתפרש יותר מדי. השתמשו בייצוגים ויזואליים שונים כמו ציורים או אייקונים, צבעים שונים כדי לקדם רעיונות שונים. הציגו את מפת החשיבה לכיתה.

אני מזמין אתכם להשתמש במחווה להערכת מפת החשיבה שיצרנו, מומלץ להציג את המחווה לתלמידים בעת מתן המשימה כך יידעו למה עליהם להתכוון. הדבר יעזור לכם להעריך את העבודה שהתלמידים ביצעו.

(מוזיקת מעבר)

כמו שהבנתם יש רעיונות רבים לשימוש במפות חשיבה ככלי בכיתה. אני מזמין אתכם לבחור את אחד הרעיונות ולבנות סביבם מערך שיעור. אני מזמין אתכם לתת לתלמידים להתנסות במפות החשיבה בלואו סטייקס (low stakes) לפני שעושים איתם משימה לימודית, כלומר לתת להם להתנסות ביצירת מפת חשיבה על תחומי העניין שלהם, על סוגיות שמעסיקות אותן וכדומה ורק אחרי שהתנסו לפחות פעם או פעמיים להשתמש בכך ככלי לימודי.

מקווים שהיה משמעותי ומהנה.

אל תשכחו לבקר גם באתר unitedjed.org (יונייטד ג'יי, אי די נקודה או-אר-ג'יי) שם תמצאו חומרים נוספים על הפרקטיקה, ובכלל - לשיעור של מחר בבוקר, להשראה והעשרה.